

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI

Odjel za prirodne nauke

OGRIZEK ALBERT

Prilog poznavanju istarskog primigenog goveda
(I. dio)

Beitrag zur Kenntnis des primigenen Rindes Istriens
(I. Teil)

Acta biologica I. 155-186

ZAGREB 1957

sprijeda pravilnog stava, stražnje često podvučene. Papci tvrdi, tamne boje. Rep nisko nasaden, vime slabo i mesnato bez mliječnog ogledala. Jer se govedo ne muze niti vrši kontrola, nema podataka o količini mlijeka. – Za utovljene volove uzgajata de Franceschija navodi težinu od 700–950 kg i klaoničnu težinu od 52%.

Za nas je od interesa, kako su talijanski stručnjaci potkraj okupacije gledali na istarsko govedarstvo. Nakon oslobođenja nađene su god. 1945. u Pulskom inspektoratu zabilješke »*Appunti zootecnici*«, koje mi je stavio na uvid direktor Srednje poljoprivredne škole u Poreču, ing. R. Paškvan, za što mu i ovom prilikom zahvaljujem.

U izvatku tih zabilješki stoji: »S obzirom na pasmine goveda Istra je podijeljena u dva reiona; u prvom se uzgaja radno, u drugom mliječno govedo. *Prvi rejon* obuhvata teritorij južno od linije, koju čini tok rijeke Dragonje od ušća do izvora, dalje ide paralelom do Monte Aquilla, a zatim se sljemenom planine *Uena* i Kaldira spušta kod planinskog rta u Kvarner. Ovamo treba dodati još otok Cres. *Drugi rejon* leži na sjeveru i sjeveroistoku od označene linije; u njemu se kao i na otoku Lošinju uzgajaju mliječne pasmine.

Radno goveče prvog reiona pripada velikoj podolskoj grupi, autohtono je. Ono je vjerojatno u prvim stoljećima n. e. dovedeno u Istru od rimskih legija nakon osvojenja ravnica uz ušće Dunava. Sigurno je, da je dovedeno i od strane Atilinih horda god. 452. n. e. iz stepa i ravnica, koje čine danas dio južne Rusije i Besarabije. Prije 150 godina (dakle oko 1800. godine) bilo je to goveče križano s bikovima iste (t. j. podolske) pasmine, ali boljeg kvaliteta, koji su potjecali iz Romagne i Puolije, a malo kasnije i iz Marcha i Polesine. Ovim prilivom krvi, provedenim u vrlo uskim granicama, kao i prilagođivanjem na okolinu, stvoren je poseban tip goveda, nazvan po centru njegova uzgoja *bujsko goveče* (buiese).

Godina 1886, kad je osnovan Provincijski poljoprivredni savjet za Istru (Consiglio agrario provinciale), označava početak poboljšanja tog goveda. Osnovane su pripusne stanice s izabranim bikovima, nabavljenim u Bujama. Taj je rad uskoro prestao, jer je zaključeno, da se pristupi oplemenjivanju, i to najprije s bikovima pasmine *romagnola*, a pošto rezultati nisu ispunili očekivanja, s bikovima *maremanske* pasmine.

God. 1905. uvezeni su plemeniti bikovi *romagnoli* iz S. Mauro di Romagna. Već nakon pet godina opazilo se, da se potomci tih bikova u pogledu otpornosti u teškom radu ne mogu mjeriti s domaćim govedom. Radi toga se ponovo započelo poboljšavanjem domaćeg goveda putem selekcije; samo je povremeno ubacivana krv maremanskih bikova. Tim je radom nastavljeno do 1929; rezultati su bili dobri. Ove i idućih godina 1930./31. nabavljeno je opet nekoliko bikova u Romagni, no rezultati su opet bili vrlo loši.

Na sreću je 19.–21. juna 1931. godine održan rejonski zootehnički kongres u Padovi. Na njemu je zaključeno, da u buduću selekcija domaćeg materijala ima biti osnovnom metodom za popravak domaćeg goveda. Pošto je taj zaključak odobren od talijanskog Ministarstva poljoprivrede i šuma, pristupilo se izboru od oko stotine krava u općinama kotara *Buje*, *Novigrada* i *Brtonigle*. S njima su u proljeće 1933. osnovana tri prva uzgojna punkta podolsko-istarske pasmine. U Brtonigli je osnovana prva selekcijska pripusna stanica, koja je kao rodonačelnika izabrala bika »*Istro*«, potomka stare istarske pasmine iz općine Buzetske. Prema sjećanju ljudi (S. Ulderico) nije tamo na sreću bilo više od 70 godina nikakva priliva strane krvi iz talijanske Romagne, Mareme, Puglie i Polesine.

Rezultati prve izložbe, održane 1934. u Brtonigli, bili su tako povoljni, da je ocjenjivačka komisija savjetovala, da se rad na selekciji proširi i na ostale općine u provinciji. God. 1935. osnovana su tri nova punkta u *Grožnjanu*, *Opertalju* i *Umagu* za bujsku zonu, a dva u Buzetu i Roču za buzetsku zonu. U Buzetu je nabavljen bik *Epule*, brat po ocu i majci bika *Istro*, koji je upotrebljen u općini Grožnjan, a u Buzetu bik *Quieto*, brat po očevoj strani bikova Istra i Epule. Bik *Istro* se pokazao kao vrlo dobar prenosilac pasminskih svojstava. Od 148 ukupnih skokova dao je 67 muških i 53 ženska potomka, 28 sinova upotrebljeno je u javnim pripusnim stanicama, a 6 je upotrebljavano u selekcijskim stanicama.